

ԲԵՐՈՅՆՎԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆՎԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԳԻՏՆՎԱՆ

Ը ՏԱՐԻ 1894

Տարնկան 10 ֆր. ոսկի — 4 դր.:
 Անդամնայ 6 ֆր. ոսկի — 2 դր. 50 կ.:
 Մէկ թիւ կարծե 1 ֆր. — 50 կոպ.:

ԹԻՒ 10, ՅՈՒՑԵՐԵՐ

ՈՐՍՈՐԹՆԵՐԷՆ
 —
 ԼԵՂՈՒՐԱՆՆՎԱՆ

ՆՈՅՆՎԱՆԷ

որն նկատմամբ, բայց մեծաւ մասամբ պարսկերէն բառերն ստուգարանած ժամանակ հայերէններն ալ յիշելով ու համեմատելով: Նոյն թերթին վերջին թուոյն մէջ սա հաստատեալ հրատարակած է. «Պահլաւերէն, նոր-պարսկերէն եւ հայերէն ստուգարանութիւնը»¹ Ինչպէս տխուր էր ցուցնէ՝

¹ F. Müller, Pahlavi, neupersische und armenische Etymologien etc.: WZKM, VIII, 3, p. 272—287.

Ճ

հասածին առաջին մասն պարսկերէն եւ պահլաւերէն բառերը կը ըննէ, (թէ եւ հայերէններն ալ չեն մուցուիք համեմատութեանց մէջ) իսկ վերջին մասն շէն աւելի հայ բառերու ստուգարանութիւնը են: Այս մասը հարկ կը համարինք ծանօթացնել ընթերցողաց անոր համար մանաւանդ որ յաւելուած կամ սրբագրութիւն են Հիւպըման հայագրութիւն «Սեմական փոխառեալ բառեր հին հայերէնի մէջ» գրութեան, զոր մեր ընթերցողաց ներկայացուցինք ժամանակին թարգմանութեամբ. (Հուլիտ-Ան. 1893, Թ. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9):

Հայագետը կը ըննէ հետեւեալ բառերը:

1. «Անու. չի դանուիք Հիւպըմանի հայերէնի մէջ մասն սեմական փոխառեալ բառերու ցանկին մէջ, որոնց կարգէն է իմ կարծիքովս Արդէն իմ սա գրութեանն մէջ՝ «Կպտտը ուսումնասիրութեան հայերէն լեզուի ձայնագիտութեան»¹ բառն եմ որ նոյն է «Անու» արամեան յՈՒՐ, յԱ բառին հետ: Հայերէն «Անու» պարսկերէն «Ն» (տեղի, դա՛) բառին հետ այն յարաբերութիւնն ունի, ինչ որ ունի ծառայ բառն՝ «որոպէս բառին հետ: Բոլորովն անճիշտ են Լակարտի (Arm. Studien, p. 5, Nr. 23) ստոր հակառակ բառն դիտողութիւնը»:
2. ԲԻԷԼ (կը պակտի Հիւպըմանի բով) անշուշտ աղբրերէնէն է եւ կը համապատասխանէ սա բառերուն՝ էրբ. ԳՈՒ, արամեանն ԱՅԻ, ԵՅ, պէտք է որ այնպիսի գաւառաբարբառէ առնուած ըլլայ բառս՝ ուր Պ տառին անդ ի էր:
3. ԳԻՂ չկող նշանակուած Հիւպըմանի ցանկին մէջ, թէ եւ այն կարգէն է: Այս բառն է արամեանն ԱՅԻ, ԱՅԻ, արաբերէն ՍՅ, որ նաեւ պահլա-

¹ F. Müller, Beiträge zur Lautlehre der arm. Sprache, II, Wien 1863, p. 11.

լաւերէնի եւ պարսկերէնի մէջ կը գտնուի (երբեւ
لوا եւ նուագականն لاولو.)

4. Խիթր (իրբ իմաստով) շիպ շիպլանի
բով: Արաբերէն առնուած բառ մըն է, զոր պէտք
էր շիպլանիս խալաթ (թիւ. 22) բառէն ետքը գնել
կարգին մէջ: Բառս անունն է այն մարդուն, որուն
վրայ Գրուսպսիկէր «Բիւզանդական թերթին»
մէջ խոսուած է:¹

5. Խլուրդ կը յիշեցնէ ակամայ զպարսկ-
մէ, որ սակայն առնուած է արաբերէն, ինչպէս
արաբերէն Խա կը ցուցնէ:² Կամ արդեօք սեմա-
կա՞նք ալ պարսկերէն մէ բառէն առնուած են,
որ ինչպէս Տայերէն Խլուրդ կը ցուցնէ շիւլժ
պիս (Տմն. Տիւր. Կրտի) մէկէն անոնն է:

6. Կարաշ, որմէ Կարաշ-իլլան, Կարաշ, կը
կապահիմ թէ սեմական է ծագմամբ, այսինքն՝
ասորական: Այնպէս կ'երեւայ թէ Խաօ (պաննա-
նէն) բառէն է՝ յա մասնակա՞մբ անանցուած: շիպլ-
անի ցանկին մէջ շիպ:

7. Կարօր, շիպլանն (թիւ 58) այս բառը
կը համեմատէ երբայեցերէն Կարճ բառին հետ,
բայց նաեւ կ'աւելցնէ որ երբայերէն ուշ ժամա-
նակի ոչ-բիւր բառ մըն է եւ թէ երկու բառերս
ալ պարսկերէն ըլլալու են: Այս կարծիքն ուղիղ
կ'երեւայ, թէեւ իմ կարծիքով բնիկ պարսկերէն
եղած շիբուար, այլ Տիպերէն փոխառեալ.
Վասն զի Կարօր բառին ու երբայականին կը համե-
մատուի հին-Տիպերէն Կրմիլա, որուն թէեւ «կար-
միր» նշանակութիւն ունենայ չէ ցուցնիր, բայց
առակին մասն (Կրմի-) կը նշանակէ «ճիւղ մը յա-
ռաւ եկած կարմիր գոյնը» (անս Karabacek,
Sasandschird, p. 43.)

8. Կթանի՞ առնուած կայ ունի նոր-պարս-
կերէն Կթան բային հետ, որուն վրայ կը խօսի
Էջ 197, Թ. 885) . . .

9. Կթեմ (բուն՝ ձեռքերը զլեռն զարնել,
սպա՞ արտօլի, որդալ)՝ Կշանակութեան այս զար-
գայման կողմանէ ճիշդ կը նայնայ լիթ . plaku,
plak-ti (զարնել, պատժել) եւ հին պառ. plakati,
plado (= plakjo) լալ: Համեմատելու է ասոր հետ
նաեւ լատ. plango եւ յուն. χόπτομαι.

9. Հարջ կը յիշեցնէ ակամայ արաբ. حرج
եւ حرج:

10. Հա բառը շիպլանն (Arm. Studien, I,
Leipzig 1883, Nr. 162) կը համեմատէ լատ. pa-
vus, pavo բառին հետ եւ կ'ընէ թէ համեմատու-
թիւնն այն ատեն հաւանական ըլլալը՝ երբ ցու-
ցուի որ pavus ընդհարարպէս «Թաշուն» ալ կը
նշանակուի: — Ես կարծեմ որ հաւաք կ'աւելանայ լատ.
avis բառին, (նոյն կարծիքն ունի A. M. eillet, Mém.
de la Soc. ling. VIII, p. 165) եւ Տայերէն հա
«Նախահա» նշանակութիւնով լատ. AVUS բառին.
Իսկ սկզբան և գիրն անկանոն է, ճշդիւ ինչպէս հաթ —

ծծ-միջ, հաթ = ὄμιδος, հոփր — որ հնագոյն կեթա-
գրեալ awi-pa- (= awi-pala, olo-póλος, opilio)
ձեւէ մըն է. հոջ — հին բարձր գերմ. asc, հին
հիւս. askt. Տայերէն հոջ հին askja — ձեւ մը կ'են-
թաղարէ: Աւելցնենք նաեւ հիւր (յուշարէնէ փո-
խառեալ) = արօ, եւ հաթ — (Հաւանականաբար
նախապէս Կարաշլութիւն, որ պարսկերէն) փոխ-
առեալ պահպանուած է նոր պարսկ. آشت (աւ-
եստ. 8չ8ti-.)

11. Հիւթի՞ ծագած է pips-om = pipis-em
ձեւէ, եւ յառաջ եկած բուրդ. Ենք նախ իբրեւ հիւս
բառին նուագականը, որ pipsa նախնական մը
կ'ենթաղարէ, եւ ապա կրկնեալ piš (զարարեմ)
արմատն = իրանեան պառ. pis (գրեմ.)

12. Չիւթ ի նշանակէր շիպլանն: Անտա-
րակդս սեմական է, այսինքն — երբ. ԸՅԼ, արամ.
Խա, արաբ. Ծչ, որ նաեւ պարսկերէնի անցած է.
(Տմն. անգլ. չիթի.) — Բնիկ սեմական բառ ըլլա-
լուն ապացոյց է նաեւ փրեթիկ. sipet սա բառին
մէջ Հօսորոս-սիթ (գիհի, juniperus) սա Գի-
սիփորիդէս (Ա. 103), զոր պէտք ենք բերնելու բրբ
ԸԽԽԿ.

13. Մորփ չի նշանակէր շիպլանն: — Յայա-
նապէս սեմական փոխառեալ բառ մըն է, եւ է
Թայմուտականն ՌԾԽԾ, արաբ. قوما (Lovy,
Neuhbe. und Chald. Wörterbuch, III, 95b.)

14. Ռիթո բառն, որչափ զիտեմ՝ ցայժմ
չէ մեկնուած: Աս բառին կը վերաբերին ուրիշաց,
ուրիշած, ուրիշ: Առնուած ուրիշ կրնար ուրիշ
բառէն անանիլ, բայց այն ատեն վերջին «որոշ-
տութիւն» նշանակութիւնն ունենայու էր: Ես
նախաձեռնար կը համարեմ երկու բառերն իրարմ
անջատել, եւ ուրիշո յառաջ բերել կեմօւրդի
ուրի (արմատ = urko-) բառէ մը, զոր կը համեմա-
տեմ լատիներէն ulcus (կեղ), յուն. ἔλκος (= fe-
lixos) բառերուն հետ:

15. Պարսահա ապահովապէս պահպաներէն
փոխառեալ է: Ինծի կ'երեւայ թէ ուրիշ բառ չէ
այս, բայց լիթէ ծանօթ պահպաներէն օսալթօ.
այն ատեն պարսահա նախնաբար patwhas (կամ
patowhas?) հնչուած ըլլալու էր:

16. Պիթոթ մ է դիփտանիւն կը պակին
շիպլանի ցանկին մէջ, որուն ցուցակին թիւ 99
(պ-պի) բառէն ետքը դասարորդու ենք՝ եւ հա-
մեմատելու թալմ. ԲԻԿԻՍ (մեկնութիւն) բառին
հետ:

17. Պիթոթոյ բառն շիպլանն (թիւ 100)
կը համեմատէ արամ. ԽԽԾԾ, յուն. πλάτεια, լատ.
platea եւս բառերուն հետ եւ, կը շարքն վերջը
«Յունարէնէ թէ ասորերէնէ», — իմ կարծիքովս
միայն ասորերէնէ կրնայ ըլլալ վասն զի եթէ πλα-
τεία բառէն ըլլար պէտք էր պիտի նշուէր (Տմն.
Իիիդի) = ἐκκλησία. եւ կարծեմ ալ որ ուղղակի
ԽԽԾԾ բառէն չէ առնուած, այլ ուսմիտերն ԽԽԾ
ձեւէ մը:

18. Ռաթանայ, որ «գրաւական» կը նշա-
նակի, կը պակի շիպլանի ցանկին մէջ, եւ կը
գտնուի Երեւելի (Ասայն-Երեւելի Գրքը Ռ-թերբը)¹

¹ Հեղինակը Երեւելի Պատմութեան վերջն Ը յե-

¹ K. Krumbacher, Byzantinische Zeit-
schrift. München 1892, I, p. 107ff եւ 127ff երկու հա-
տա. անեմերուն մէջ, զոր գրած են V. Jsgis եւ E. Kuhn.
² Հաս եւ պիտիք միշտ հեղինակն արամիկէն բա-
ռերն երբայական եւ ասորական ասորերէն գրած է: Դիւ-
րութեան համար մենք մին կամ միւրը կը գնենք միայն
ըստ յարմարութեան:

քով. (Հմտ. սպ. Վենետ. 1859, էջ 118) «Եսես...
ի ձեռնին նոցա զանաւառ առքանայն: Արդ աս
բառն է արամ. ܘܘܒܘܘܟܝ, որ նաեւ յունարեանն մէջ
մտած է՝ ἀβραβών. ուստի Հայերէնն առքանայն է
փեւ առքանայն:

19. Ստեփոյն (արարիկն) կը պահի Հիւզը
մանի ցանկին մէջ, ուր (Թ. 67) Ստեփոս բառէն
հարց դասաւորելու էր, եւ ուրիշ բան չէ՝ բայց
էթէ արար. ܘܘܒܘܘܟܝ:

20. Ստեփ կը պահի Հիւզը մանի քով, եւ
յամենայն դէպ Տամեմասերու ենք ՂԵԾ (ասոր.
ܝܘܥܘ ܕܡܘܬܝܢ) բառին հետ:

21. Փնխտոյն չի յիշեր Հիւզը ման, թէ եւ
իւր վերջաւորութեան պատճառաւ ասորերէնէ
Հայերէնն անցած բառերուն կարգէն է, եւ է ասոր.
ܝܘܥܘܕܘܘܘ Բառն՝ որ ինքին յունարէն ֆիլոսոֆոս
բառն է եւ որ յունարէնէ ալ Հայերէնի անցած է
փեւ փեւ անձով . . .

22. Քերտու, իւր-իւր-իւր բառերն իմ
կարծիքով տակաւն մտնում չեն: Թէ եւ կա-
պիտի է գտածը կապիտ իւրիմ (նաեւ «գրեմ») նշա-
նակութեամբ, Հմտ. յունարէն քրոնոս քրոնո-
կել, գրել: Բայց կարծեմ ուղագրէն կ'ըլլայ հին
հնդկ. swara- (անյն, շեշտ) բառէն յառաջ բերել:

23. Գաւելուածայն է Հայերէն փոխառեալ
բառերու մէջ. (Հմտ. WZKM, VII, 382.) իմ յիշ-
յած փոքր բառի վրայ աւելցնելու ենք ին-
քնին, որ ծագած է ենթադրելի քրեմ ձեւէ =
արար. պարսկ. ڤس (Vullers, Lexicon Pers. II,
707a, Հիւզը ման թիւ 72.) — աւելցնելու է
նաեւ քրեմ, քրեմ, լատ. cucullus, cuculla բա-
ռնն, եւ ինքնաւ, ինքնաւ = արամ. ܘܘܒܘܘܟܝ
արար. ܘܘܒܘܘܟܝ, որ կը յիշէ Հիւզը ման. (— եւ կարծեմ
բառն նախնադար յունարէն է եւ հաւանորէն յա-
նաւ կ'կարծեմ աւելցնելու մէջ չգործ-
ածուածն անօձոն բառէ մը.) նաեւ փեւնայ
(= արար.) կը գրուի փեւնայ, որ կը յիշէ նա-
եւ Հիւզը ման: Բայց Տամեմասերու է ասոր. ܘܘܒܘܘܟܝ
արար. ܘܘܒܘܘܟܝ, որից նոր-յու-
նարէն μαργαρινόν բառէն համարելու ենք:»

Աս ստուգաբանութեանց վրայ կը յուշու-
հայաէական երկու ուրիշ կարգի գիտողութիւնք ալ:
Առաջինն է Հայերէնն զ եւ ի ստուերէն ծագման
նկատմամբ, ուր կ'ըսէ. «Չանացի վերը՝ սպացու-
ցանէի, որ Հայերէն գրքը գտնելը Մեարապ այս սյը-
քերէիք Տառերն աւետարանի գրէն առած է: Եւ
նոր սպացոյց մ'ալ Մեարապի աւետարանի գիրը
մանցած ըլլալուն կը գտնեմ՝ (է հնչմամբ) եւ ի
(չ) տառերուն մէջ, զորոց ծագած կը համարիմ
աւետարանի աս տառերէն՝ ք (= ձէ, է հնչմամբ)
եւ ա՛ յետոյ ք (չէ հնչմամբ, նոր-պարսկ. ڤس, ծա-
նայական յով.) Հայերէնն զ ստուերն եւ աւետար-
անին մէջ այն տարբերութիւնը կայ՝ որ վերջնայս

գրուի բաց է, իսկ Հայերէնն զ ստուերն մէջ յու-
նարէն գեղարարութեան աղեցնութեամբ նախնայ
կողման ներքեւն ձգուած կ'աւարտուի գծիկն ու-
ղիչ դիմ մ'եղած է եւ յետոյ ալ կողմն գլխին գիծը
չեղ դէպ ի միւս ձգուածն: Հայերէնն ի ստուերն մէջ
կ'երեւայ թէ նախ համեմատ ա՛նկէն ձախ կողման
ուղագրուեաց գծիկը ի սղգրան ալ կողման ա՛նկէն
քիչ մ'աւելցն վեր կը գրուէր եւ յետոյ յունարէն
գեղարարութեան աղեցնութեամբ բարձրացուե-
ցաւ է, է ստուերուն բարձրութեան:

Հայագէտս նոյն թերթին մէջ (IV, 173)
Բեհստանի արձանագրութեան մէջ տեղւոյն վրայ
խօսած ատեն յիշած էր Արիանու մէկ խօսքն
Բեստի կրած պատճոյն նկատմամբ: Այժմ Եղե-
չի մէջ ալ նոյն պատճոյ կերպը գտած է, եւ կը
գրէ. «Բեստի պատճին նկատմամբ իմ յիշած
Արիանու խօսքին բոլորովին կը համահունչ եղիչէ
(Սուա-Եղիչէ՛ Ը, սպ. Վենետ. 1859, էջ 142
և 145, սպ. Յովհաննիսեան, Մոսկ. 1892, էջ 164
և 167.) Առաջին տեղը կը կարգաւոր. «Կորեաց
(գահապետն) քնացա անաւ եւ շէտեմ, եւ ետ
տանել Մարտեանս, զի կայրէն ի մշակութեան
արքունին, Երկրորդ տեղը կ'ըսուի՝ (նորէն եւ
Աբրահամ վրայն են որ կը խօսին գահապետին.)
«Սրբեցեր զմարմինս մեր քարչելով եւ զլեւիտ՝ մեր
կորելով՝ արդ սրբեա եւ շէտեմ մեր հատանե-
լով՝ (քիչ յառաւ՝ կ'ըսուի՝ «հրամայեաց զերկո-
ցունց փոխել ձու կորել») Պէտք է միտ դնել որ
Արիանու եւ Սուա-Եղիչէ՛ կը խօսին միայն անկողմնոր
ու ռնգունքն (ի պատիտ) կորելուն վրայ, իսկ
Բեհստանի արձանագրութեան մէջ նաեւ լեւիտ
կորել կը յիշուի. (— լեւիտ կը կորուէր հաւա-
նականաբար այն յանցարարց, որ պատճած էին
ժողովուրդն, այսինքն արքային դէմ եղած էին
իրբեւ արժանի թէ կ'համարու.) Սողոմ-Եղիչէ՛ի առա-
ջին տեղէն յայտնապէս ալ կ'երեւայ որ մէկ կող-
մանէ անկողմն էր թիթ կորելն եւ միւս կողմանէ
մահաւան պատիտն երկու տարբեր պատիտներ
էին: Հմտ. ܘܘܒܘܘܟܝ, Երանեան Հնարարութիւն,
Գ, 650:»

Հայագէտս յիշեալ թերթին նոյն տառերն
մէջ փոքրիկ հատուած մ'ալ գրած է նաբեկացոյ
Երգոցերգոյն Մեկնութեան վրայ աս վերնագրով՝
«Գիտողութիւն Գրիգորի նաբեկացոյ վրայ:»
Հայագէտս հատուածիս մէջ կը խօսի նաբեկացոյ
մեկնութեան մէկ կտորին, որ կը ցուցնէ թէ նա-
բեկացի յունարէն չէր գիտեր եւ միայն Հայերէն
գրութիւններ գործածած է, սրով տեղ մը սխալ
բնութեանով Հայերէն ունի բառին նշանակութիւնը,
նորանշան մեկնութիւն մը գրած է: Թողուածն է
հետեւեւեւ:

«Ժ գարու հաշակաւոր մատնագիր մը՝
Գրիգոր նաբեկացի՝ յորինած է ի մէջն այլը եր-
գոցերգոյն Մեկնութիւն մ'որ Հայոց քով շատ
յարգի է աստուածաբանական խորին հմտութեան
պատճառաւ. (— այս գրութեանս սկիզբը կը

զանազան բնի վրէիք գրութիւնն ի համարի: Աս կետիս
վրայ սյուր արիտ խօսիքի:

1 Այսինքն այն յարանձանի մէջ, որ նախնային
թիւղի մէջ հարգոցերգի թարգմանութեամբ. (Հնար-
ար. 1994, Թ. 8, էջ 244 եւն.)

1 F. R. Müller, Bemerkung über Grigor Nare-
katshi, WZKM, VIII, 3, p. 208—210.

գանուի տարւած Փեթերմանի Հատընտրին մէջ՝ տես անոր Brevis linguae Armenicae grammatica, Chrestomatia, p. 28.) — Ինչպէս որ Հեղինակը կը ծանուցանէ գործքին վերջը, (Հմտմ. Մատենադարձի իւր Նարեկացւոյ, սպ. Վեներ. 1841, էջ 367) յորինեալ է գրութիւնս յամին ՆիՉ (977) հրամանաւ Գուրգէնի իշխանին՝ ԱզուսաՏ Համազասպ արքային որդւոյն, ուստի այսպէս կը սփռի գրութեան յառաջարկը. «Հրաման քսաստուածաւոր թագաւորութեանդ, ոյլ տէր արքայ, բուռն եւ աւելի էր քան զկար մեր, — Խաշիկ Գուրգէն՝ ԱզուսաՏ արքայի միջին որդին՝ իւր երեց եղբոր Սասակ Առոտ արքայի ասեմ իրբեւ մասնական արքայ կ'իշխեր Անձեւացեաց նահանգին վրայ, (Չասնէան, Բ, 841 էւն.) —

Նոյման (Neumann, Geschichte der arm. Literatur, p. 130) Հետեւեալը կ'ըսէ Մեկնութեան համար. «Գրիգոր իւր 26 տարւան հասակին մէջ յորինեց երգերգոց գրութեան Մեկնութիւնը, որ Հայոց բով մեծ հասփաւ կը վայելէ թէ գրութեան նշանաւոր սոցնի՝ եւ թէ իւր բով վնասակորթեան համար՝ Նարեկացի այս նիւթին վրայ կը խօսի յառեւելիս Ս. Հարց եւ Կոտոր, որոնց գրելի մեծ տէր էր հեռեւէ եւ մասնաւոր Գրիգորին նիւսացւոյ մէկ գործքն հիմն առած է, — նիւսացւոյ գործքը յաճախ կը յիշուի. (տես Մատենադարձի իւր, սպ. Վեներ. 1841) էջ 271, 282, 285, 294, 296, 301.

Որովհետեւ Նոյմանի այս խօսքերէն մէկը սա կ'ըսէր Հետեւեալն էր որ Գր. Նարեկացի յուրերէն կը հասկնար եւ յոյն Ս. Հարցն բնագիրներէն գործածած ըլլայ, պէտք եմ յայտարարել՝ Մեկնութիւնը մտադրութեամբ կարդալէս ետքը որ այս այսպէս չէ։ Պայծառ անպայտց մին է ստոր համար 14. (էջ 326).

Ըստ երբայկանն բնագրին է (համար 14) այսպէս. «Չեւք իւր գլուխը սուի լցեալք թարգրելով (սպագին)։ Այս կտորն է յուրերէն բնագրին մէջ γειρεσ αὐτοῦ τορευται χροσαι πεπληρωμεναι θαρσαι (ձեռք իւր քանակեղեղ սակիք լցեալք թարգրուով)։

Արդ Գ. Նարեկացի Հետեւեալ մեկնութիւնը կը գրէ սա խօսքին. «Չեւս նորս ունի գեորտիւնոյ, լցեալ օրմբս թարսուի։ — Տես, զկար զին մի անբաժի թիւ արհեալ բացայայտ գովութեամբն։ Չի որպէս ճարտարեղ անօթք մանեւելի գտեալ եւ մարքեալ են ի զազութենէ եւ ի սգեղութենէ, սոյնպէս եւ եղբորորդւոյն ձեռնն մարուք ի մեղաց իրբեւ զուկի։ Ոչ զիւրն միայն ունելով գործք, որպէս ձեռք մարդոյ, այլ օրմբս թարսուի լցեալ. բոս այնմ որ յեղեկիչին (Ա, 18. Ժ, 12) առ թէ 1ի են օրմ Թեւք նոցա. Արդ եթէ սպասուողացն Աստուծոյ հրեշտակացն

ամենայն անգամք ոյլ են եւ լի փռանալովս օրման աւաւել Աստուծոյն մարմնացեղ սակին քրիստոսի, որ թէպէտ եւ զմեր էաւ բնութիւն ի կուսէն, այլ աստուածային բնութեամբն միացալ, ամենայն անգամ օրմ եւ տեսնող, որպէս առ լուսաւորին մեր Գրիգոր, եթէ Աստուած ամենայն իրօք լուր է, ամենայն իրօք տես է, ամենայն բան է.՝ ոյլ որպէս մեք՝ որ ստանձնին ունի իւրաքանչիւր անգամ զիւրաքանչիւր գործ. ոյլ ան լսել կարէ, եւ ոյլ ունի տեսնել, ոյլ բերան գնալ, եւ ոյլ ոտն խօսել. եւ որ այլ անդամացն գործ։ Այլ թէպէտ եւ մերոյ միացաւ մարմնով, սակայն բաւանգակ ընդ իւր ունի քստուածութեան գամենակարողութիւն եւ զամենատեսութիւն,՝

Հայերէն ունի (Աք. գործ. օրմբս) բառս հայերէնն մէջ թէ «առք» եւ «անխաբիւր» կը նշանակէ (— Հմտմ. արաբ. نعى, նորպարով. բձձ առք, բձձ աքիւր —) եւ թէ «պատուական քար», Բնականապէս երգոց երգոյն յիշեալ տեղոյն մէջ ունի միայն վերջին իմաստով հասկնալու է։ Բայց որովհետեւ Գր. Նարեկացի հասօրմբս գործիականն առաջին նշանակութեամբ՝ սոյնինքն իրբեւ «առք» առած է, կը զնչցնէ այս կտորը պայծառ կերպով որ Բարց երգոյն հայերէն բնագիրը կը գործածէր եւ անմասնօթ էին իրեն յուրերէն բնագիրն ու յոյն մեկնիւք,՝ նշուպէս նաեւ իւր գրկուսն-հնարասական թերակատար կրթութիւնն. վասն զի այլազո՞ւ օրմբս բառին յայնորդ թարսուի բառն իւր սխալ ըմբռնումը անշնչալ պիտի տար։ Գր. Նարեկացւոյ միակտանակիտութիւնը կ'երեւայ նաեւ ա խօսքին (էջ 359)՝ «Չի ի բացմաց լեռուաց եւ ստեալ փոփոխուած, յերայեցոյն ի հելլենացի, եւ ի հելլենացոյն ի յոյն եւ յասորի, եւ սպա ի հայ,»

Ասոր վրայ կրնանք աւելցնել միայն՝ որ Նարեկացւոյն յուրերէն անտեղեակ ըլլալը գրեթէ հանրածանօթ կարելի է համարիլ. արդեւ յետին դարուց մեկնիւք եւ այլ նման գրողք մեծա մասամբ տեղական կրթութիւնն առած են եւ հայ մտանուններն անորն շ'անցնիլ իրենց հմտութիւնը։ Այս կարգի զուարճալի մեկնութիւնը ալ պակաս չեն ստուգել մեր յետնագոյն գրականութեան մէջ.

Ն. Բ. Ը.

1 Այս մասին ի հարկն ոյլ և ուրիշերու ճաշակը 2 Գրուածագիրը խօսքս որած է նաեւ Երրայկան բնագրու քր աւելոր համարեցուք զնի. «Գլուս, բառն ընտրեցիք այնու որ երբքերենի մէջս ու նոյնահերեւ բառք գործածած է։

3 Ա. Վրաց հայ թարգմանութեան մէջ է՝ «Չեւք նորս սակիք ճարտարեղ» լքելով ամբողջ թարգրուսն, ուստի Նարեկացւոյ ընշանին համեմատ։

4 Գրուածագիրը կ'առաջարկէ հասօրմբն, կարգաւ

1 Գրուած եւ Արթուրեանցի վրաց մէջէն Գրիգորի կուսած վարպետութեանն. (այս. Վեներ. 1862, էջ 275). առաջի տողը բառական է, մնացեալ մինչեւ վերջ բառ առ բառ է գրեթէ։

2 Այսինքն՝ այն անիմիչները չէր գործածած որն ընտրեցիքերէն, ոյլ ասոք իրեն միայն պիտի գտնուէր որպէս հայերէն թարգմանութիւնները ձեռնօրացած են։